

Prosjektbeskrivelse

BRENT JORD: Evakuering av Finnmark og Nord-Troms høsten 1944

Mål: Gi publikum ny og bedre kunnskap om hva som skjedde under tvangsevakueringa

Søknadssum: 100 000 kroner

Det er over 70 år siden evakuering av Finnmark og Nord-Troms, men fortsatt er mye av denne historia ukjent og bør fortelles. Dette er historia om alminnelige menn, kvinner og ikke minst barn – i alt bortimot 60 000 personer som ble drevet på flukt i eget land.

Tiltaket vi her søker støtte til, skal inngå i ei større satsing med arrangement i folkebibliotekene, i samarbeid med andre institusjoner og organisasjoner. Tilbud om foredrag, debatter og miniseminar er en sentral del av bibliotekenes rolle som kunnskapsformidler.

Valg av tema

Interessen for andre verdenskrig er fortsatt tilstede blant publikum. Det erfarte vi høsten og vinteren 2014/15 da Troms fylkesbibliotek arrangerte foredragsturneen «Da krigen kom til Nord-Norge» med forfatter og journalist Asbjørn Jaklin. Jaklin besøkte fire folkebibliotek på følgende steder: Finnsnes, Harstad, Målselv og Dyrøy. Det var stor oppslutning fra publikum alle stedene, og i lille Dyrøy hvor det bor omlag 1000 mennesker møtte det opp 92 stykker for å høre foredraget. Blant publikum på de fire stedene var det overvekt av godt voksne mennesker, som viste et stort engasjement for temaet. Det vanket spørsmål, kommentarer, og forfatteren fikk gjennom denne foredragsturneen en del nye og nyttige kontakter. I høst kommer boka *Brent jord*, om evakueringa av Finnmark og Nord-Troms høsten 1944, skrevet av Jaklin. Flere andre bokutgivelser om dette og andre emner fra andre verdenskrig kommer i den nærmeste framtid.

Flyktingene, eller de evakuerte som de omtales som, ble innlosjert hos slekt, venner og ukjente. Noen hus tok vel imot dem, andre ikke. Noen lokalsamfunn inkluderte dem, andre ikke. Noen steder fikk barna gå på skole, andre steder var de ikke velkommen. Det å være evakuert eller flykting i eget land var ingen enkel situasjon.

Det er fortsatt mange som husker evakueringa, enten at de sjøl var evakuert eller at de bodde i hus eller lokalsamfunn som var mottakere av evakuerte. I tillegg er det mange som har vokst opp med fortellinger om evakuering. Det er mange som ønsker å vite mer om hva som skjedde og hvorfor det skjedde. Man har et ønske om å prøve og forstå det som foregikk da landets nordligste og største fylke og de nordligste kommunene i Troms ble brent og innbyggerne her ble tvangsevakuert. Hvilke skjebner møtte disse menneskene som måtte forlate alt de hadde? Hvordan gikk det med dem da de vente tilbake til utbrente bygder og byer? Det er fortsatt mye om andre verdenskrig i Nord-Norge som ikke er fortalt, og etter hvert som tida går blir det viktig å trekke fram disse historiene. Noen av historiene kan være bevisst fortiet, mens det ikke har vært rom for å fortelle andre. Men nå bør de fortelles!

Formidlingsmetode

Vi legger opp til foredrag med forfattere. Noen steder ønsker vi å få til arrangement i form av miniseminar eller samtaler. Til disse arrangementene vil forskere fra institutt for historie og religionsvitenskap ved universitetet i Tromsø delta, men også andre forfatter som skal publisere noe om temaet vil kunne bli invitert. Det kan også være aktuelt å invitere med forskere fra institutt for helsefag som har sett på den fysiske og psykiske helsen til evakuerte. Til foredrag som holdes av ansatte ved universitetet i Tromsø, søker vi ikke støtte.

Samarbeidsparter

Det vil bli inngått samarbeid med forskjellige samarbeidsparter. Fylkesbiblioteket tar seg av samarbeidet med Institutt for historie og religionsvitenskap ved Universitetet i Tromsø. Fylkesbiblioteket vil sammen med folkebibliotekene ha kontakt med regionmusene og folkebibliotekene vil samarbeide med historielag.

Arrangementssteder

Foredragene og arrangementene skal holdes på ulike steder. Noen arrangementer vil bli lagt til Nord-Troms hvor de evakuerte kom fra, men også andre steder i fylket er aktuelle. Tromsø var en sentral by under evakueringa, som mottaks- og omlastningshavn. Tromsø domkirke var i bruk som mottakssentral. Bygder og kommuner i Troms var mottakere av evakuerte, og ikke minst er Harstad en viktig by når det gjelder evakueringshistoria. På turen heim etter freden ble mange evakuerte innlosjert i leiren på Sama og i Finnmarksleiren. Her levde det mange mennesker i påvente av å komme heim: To som har fortalt om livet her som barn er filmskaperen Knut Eirik Jensen og forfatteren Grethe Haagenrud. Murene etter flere av brakkene står ennå. Sør-Troms museum, som ligger like ved, er en samarbeidspart vi har gjort avtale med.

Arrangementer og møtearena i folkebibliotek

Det nærmer seg nå slutten på fylkesbibliotekets treårige prosjektet «Folkebibliotek som litteraturhus» hvor vi har koordinert forfatterbesøk, foredrag og debatter. Gjennom dette prosjektet har vi høstet en del erfaringer vi ønsker å bygge videre på. Vi ser at vi når et bredere publikum når vi tilbyr foredrag med forskjellige tema. Publikum har respondert godt på disse, enten det har handlet om sykkelturer i Afrika, trekkfugler eller andre verdenskrig. Folkebibliotekene i fylket har uttrykt ønske om at fylkesbiblioteket skal fortsette arbeidet med å legge til rette for arrangement i form av avtaler, produksjon av informasjonsmateriell og tilrettelegging av turneer. Bibliotekene vil ta seg av det praktiske rundt det lokale arrangementet og sørge for lokalt samarbeid og markedsføring.

Formidlingsprosjekt

Troms fylkesbibliotek vil nå legge til rette for et nytt og relativt stort prosjekt hvor vi vil etterkomme bibliotekenes ønsker om vår rolle som prosjektleder og koordinator. Dette tiltaket vil inngå som en del av et større formidlingsprosjekt.